

การศึกษาลายผ้าพื้นถิ่นและสถาปัตยกรรมอนุรักษ์ในพื้นที่จังหวัดราชบุรีเพื่อการออกแบบ
และตกแต่งภายในพื้นที่สาธารณะ ต่อการส่งเสริมการรับรู้อัตลักษณ์ของเมืองแก่นักท่องเที่ยว

Research on Integrating Local Fabric and Architectural Preservation into
Public Interior Spaces to Promote Ratchaburi's Identities and Tourism

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สัญญา สุขพูล

Ass. Prof. Sunya Sookpool

ภาควิชาการออกแบบภายใน คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Department of Interior Design, Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University

e-mail : sookpool_s@su.ac.th

บทคัดย่อ

“การศึกษาลายผ้าพื้นถิ่นและสถาปัตยกรรมอนุรักษ์ในพื้นที่จังหวัดราชบุรีเพื่อการออกแบบและตกแต่งภายในพื้นที่สาธารณะ ต่อการส่งเสริมการรับรู้อัตลักษณ์ของเมืองแก่นักท่องเที่ยว” ภายใต้ชุดโครงการวิจัย “การศึกษาลายผ้าพื้นถิ่นและสถาปัตยกรรมอนุรักษ์ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี เพื่อการออกแบบสร้างสรรค์แผ่นแก้วสำหรับการประดับในงานออกแบบตกแต่งภายใน”¹ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจศักยภาพของการผสมผสานศิลปะผ้าพื้นถิ่นและสถาปัตยกรรมอนุรักษ์ในพื้นที่สาธารณะภายในเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี จากการทบทวนวรรณกรรมและการวิเคราะห์สถานที่ การศึกษานี้พบว่าศิลปะผ้าพื้นถิ่น เช่น ลวดลาย องค์ประกอบลวดลาย รวมถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมอนุรักษ์ (สไตล์โคโลเนียล) สามารถส่งเสริมเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของภูมิภาคและดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ นอกจากนี้ การทำนุบำรุงสถาปัตยกรรม สามารถช่วยรักษาอาคาร อาทิ ประวัติความน่าสนใจ และนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ส่งผลต่อประสบการณ์และการจดจำในการท่องเที่ยว ในการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการประยุกต์องค์ประกอบลวดลาย ศิลปะผ้าพื้นถิ่น ผ้าจากราชบุรี และรูปแบบของสถาปัตยกรรมอนุรักษ์เข้ากับพื้นที่สาธารณะภายใน สามารถส่งผลเชิงบวกต่อการรับรู้ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อจังหวัดราชบุรีและสร้างเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่และภูมิภาคจังหวัดภาคกลางตอนล่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน จากผลการศึกษานี้ สามารถใช้เพื่อเป็นแนวทางแนะนำให้ผู้กำหนดนโยบายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับปรับปรุงอาคารที่สามารถนำความน่าสนใจของรูปแบบหรือรายละเอียดจากสถาปัตยกรรมอนุรักษ์ และส่งเสริมการใช้ศิลปะผ้าท้องถิ่นในพื้นที่สาธารณะภายใน นอกจากนี้ การวิจัยเพิ่มเติมสามารถตรวจสอบผลกระทบของการผสมผสานองค์ประกอบเหล่านี้เข้ากับภูมิภาคอื่น ๆ และสำรวจศักยภาพจากการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในกระบวนการอนุรักษ์มาใช้ประโยชน์

คำสำคัญ: ผ้าพื้นถิ่น/ สถาปัตยกรรมอนุรักษ์/ พื้นที่สาธารณะ/ ประยุกต์องค์ประกอบลวดลาย/ ตกแต่งภายใน

¹ งานวิจัย/สร้างสรรค์นี้ ได้รับทุนอุดหนุนจากเงินกองทุนสนับสนุนการวิจัย นวัตกรรมและการสร้างสรรค์ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ABSTRACT

This research paper aims to explore the potential of incorporating local fabric art and architectural conservation into public interior spaces as a means to promote tourism in Ratchaburi. Through a literature review and on-site analysis, this study found that local fabric art “Tin Jok Tai Tuan”, such as motifs, patterns, and frieze patterns, as well as colonial-style architecture, can enhance the cultural identity of the region and attract tourists. Moreover, architectural conservation practices can help preserve historical buildings and contribute to sustainable tourism development. A deductive approach was used to analyze the data and draw conclusions. The research findings suggest that the incorporation of local fabric art and architectural conservation into public interior spaces can positively impact tourists' perceptions of Ratchaburi and create a unique identity for the region. Based on the results, this study recommends that policymakers and tourism stakeholders prioritize the preservation of historical buildings and promote the use of local fabric art in public interior spaces. Additionally, further research can investigate the impact of incorporating these elements into other regions and explore the potential of using modern technology in the conservation process.

Keywords: local fabric art/ Tin Jok Tai Yuan/ colonial-style architecture/ public interior space/ frieze patterns

บทนำ

ราชบุรี เป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงในด้านการท่องเที่ยวแห่งหนึ่งที่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร มีแหล่งท่องเที่ยวครอบคลุมทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ชุมชนโบราณ เมืองประวัติศาสตร์ อุทยานประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน ฯลฯ ซึ่งถือเป็นจังหวัดหนึ่งที่พบแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์จำนวนมาก เป็นเมืองที่มีความเชื่อมโยงกับแหล่งวัฒนธรรมในย่านภูมิภาคและประวัติศาสตร์ของไทย เมื่อมุ่งเน้นไปที่ด้านสถาปัตยกรรม จะเห็นได้ว่ามีสถาปัตยกรรมผสมผสานกันจากหลายยุคสมัยแทรกตัวอยู่ทั่วพื้นที่ จังหวัดราชบุรี ที่แสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่นี้

ทั้งนี้ จากสถิติการท่องเที่ยวเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2560 พบว่า นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอเมืองราชบุรีมากเป็นลำดับที่ 1 จากทั้งหมด 10 อำเภอ และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกเดือน (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดราชบุรี, 2560) เนื่องจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในเขตเมืองเก่าจากการจัดงานนิทรรศการต่าง ๆ การจัดตลาดนัดกลางคืนและสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญอื่น ๆ ร่วมด้วย

จากเหตุผลข้างต้น นักวิจัยได้เล็งเห็นถึงอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมอันสวยงามที่ล้วนทรงคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ และศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรี จึงทำการถอดเอาอัตลักษณ์ที่โดดเด่น มาผสมผสานกับองค์ความรู้ทางด้าน

ศิลปะแขนงต่าง ๆ โดยผู้วิจัยจากคณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่มีความมุ่งมั่นที่จะสร้างความรับรู้ด้านประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมแก่ผู้ที่ได้พบเห็น ด้วยการศึกษาทูลทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านสถาปัตยกรรม นำไปสู่การเสริมสร้างภูมิทัศน์ในพื้นที่สาธารณะใด ๆ ด้วยการประดับผลงานศิลปะที่สื่อถึงอัตลักษณ์ของเมือง ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการขับเคลื่อนองค์ความรู้สู่ธุรกิจการท่องเที่ยว ในขณะที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ของพื้นที่มรดกทางสถาปัตยกรรมและศิลปวัฒนธรรมผ่านผลงานศิลปะนั้น ๆ รวมถึงสร้างแรงบันดาลใจต่อเยาวชนให้มีความเข้าใจและภาคภูมิใจต่อวัฒนธรรมที่มีในจังหวัดของตนและประเทศไทย โดยใช้ผลงานทางศิลปะและการออกแบบเป็นสื่อกลาง เพื่อเชื่อมโยงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกัน

วัตถุประสงค์

1. รวบรวมและวิเคราะห์คุณสมบัติ คุณลักษณะ อัตลักษณ์ของสถาปัตยกรรม
2. เพื่อการออกแบบภาพเสมือนสำหรับการตกแต่งภายในและส่งเสริมภูมิทัศน์ที่ดีของพื้นที่สาธารณะ
3. เพื่อใช้ผลงานออกแบบสำหรับเป็นรากฐานของการพัฒนาและการประกอบอาชีพของชาวราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย/สร้างสรรค์นี้ได้รวบรวมเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ทั้งรูปแบบงานศิลปกรรม ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ผู้วิจัยศึกษาความสำคัญการส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนด้านการอนุรักษ์กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมระหว่างข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ เช่น สถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ และวิธีการเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน นักท่องเที่ยว และประชาชนที่สนใจ เมืองเก่าราชบุรีเป็นเมืองที่มีความเป็นมาและพัฒนาการทางด้านประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และการตั้งถิ่นฐานมายาวนาน ส่งผลให้ในพื้นที่เมืองเก่าราชบุรีมีแหล่งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญหลายแห่ง ส่วนใหญ่ตั้งเกาะกลุ่มอยู่ในพื้นที่เทศบาลเมืองราชบุรี ทั้งที่เป็นโบราณสถาน อาคาร และสถานที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (กองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2560) ผ้าขึ้นตีนจก ราชบุรี ก็เป็นอีกหนึ่งงานศิลปกรรมและภูมิปัญญาที่นักวิจัยหยิบยกนำมาศึกษาเพิ่มเติมเพื่อเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน จากการสืบค้นของนักประวัติศาสตร์และผู้เชี่ยวชาญด้านผ้าพบว่า ลวดลายของผ้าจกราชบุรีที่มาจากลวดลายดั้งเดิมของผ้าจกชาวไทยวน ที่เป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากชาวยุโรปที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดราชบุรี ผ้าจกชาวไทยวนจึงเปรียบดังภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ไม่เพียงแต่ถ่ายทอดความงาม แต่ยังถ่ายทอดต่อวัฒนธรรม ความเชื่อ ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์จากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน (บุญชัย ทองเจริญบัวงาม, ม.ป.ป.) ทั้งยังศึกษาแนวคิดและความสัมพันธ์ของภาพในงานออกแบบสุนทรียะ ความสัมพันธ์ของพื้นที่ว่างภายในสถาปัตยกรรมต่อการประยุกต์ใช้ในงานออกแบบ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาความสัมพันธ์ของสุนทรียะพื้นที่ว่างสถาปัตยกรรมกับการประยุกต์ใช้ต่อการออกแบบตกแต่งภายในในพื้นที่สาธารณะภายใน Bhis (2018) มีการอนุมานไว้ว่า รูปแบบเฉพาะที่สื่อความหมาย เช่น อาคารกระจก อาจหมายถึงความโปร่งใสและความชัดเจน ในขณะที่อาคารที่บิดัน หมายถึง ความเป็นส่วนตัวและการปกปิด อาคารสูงมักแสดงออกถึงพลัง อาคารที่มีสีส้มอาจหมายถึงความทะเยอทะยานและฉับไว รวดเร็ว ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สำรวจพื้นที่ศึกษา รวมถึงการทบทวนแผนนโยบายที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม

จากนั้นสร้างเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลที่ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องได้ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้ว ประกอบด้วย 1) เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ 2) เครื่องมือแบบสังเกต และ 3) เครื่องมือแบบประเมิน

ความพึงพอใจ ประชากร ได้แก่ ผู้ใช้งานพื้นที่สาธารณะ 3 แห่ง คือ สถานีขนส่งผู้โดยสารจังหวัดราชบุรี ท่าเรือเก่าหน้าตลาด
 โดยก็ (พื้นที่สาธารณะอนุสรณ์ประมงชุมขนตลาดเก่าโคยก็) และสถานีรถไฟประจำจังหวัดราชบุรี ผลการวิเคราะห์เครื่องมือใน
 การรวบรวมข้อมูลแต่ละแบบ เป็นไปเพื่อนำมาวิเคราะห์คุณลักษณะ อัตลักษณ์ โดยใช้แนวคิดและความสัมพันธ์ของภาษาภาพ
 ภายในงานออกแบบ (Visual design language) ระหว่างพื้นที่ ปริมาตร องค์ประกอบการตกแต่ง และพื้นที่ว่างภายใน
 (Interior space) สอบถามความพึงพอใจ/ความเข้าใจในผลงานสร้างสรรค์จากงานวิจัยและแปลผลด้วยสถิติพื้นฐาน จากนั้น
 ผู้วิจัยจึงนำผลลัพธ์ที่ได้มาเป็นแนวทางในการออกแบบภาพเสมือนสำหรับการตกแต่งภายในและส่งเสริมภูมิทัศน์ที่ดีของพื้นที่
 สาธารณะ

ในการดำเนินการวิจัยด้านการออกแบบสร้างสรรค์ ผู้วิจัยศึกษาถึงลายของผ้าทอ จำแนกคุณลักษณะ องค์ประกอบ
 ลายผ้าพื้นถิ่นราชบุรีในแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ ผ้าจกตระกูลคูบัว ผ้าจกตระกูลหนองโพ-บางกะโด และผ้าจกตระกูลหนองแร้ ซึ่ง
 พบว่าองค์ประกอบ ลวดลายผ้าจกไท-ยวนราชบุรี สามารถแบ่งกลุ่มลายได้ 3 ประเภท ตามที่ปรากฏดังตาราง 1 จากนั้น
 ทำการศึกษาแม่ลาย (motif) ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย เช่น สิ่งทอ ของตกแต่ง งานฝีมือ และใช้เพื่อเพิ่ม
 ความน่าสนใจทางสายตาและพื้นผิวให้กับตัวชิ้นงาน จากนั้นหาความสัมพันธ์ของลวดลาย (frieze patterns) ประกอบด้วยมิติ
 ทางกว้างและมิติทางยาว ที่นำเสนอในรูปแบบของความเป็นแม่ลาย (motif) ในลักษณะการทำให้ซ้ำกันตามแต่ระยะของพื้นที่
 ในการออกแบบ

ตาราง 1

องค์ประกอบ ลวดลายผ้าจกไท-ยวนราชบุรี

ลายหลัก (main part)	ลายผสม (combination part)	ลายประกอบ (supplementary part)
เป็นลายขนาดใหญ่ซึ่งอยู่ตรงกึ่งกลาง ของแถบผ้าตีนจก	เป็นลายที่เกิดจากการนำบางส่วนของ ลายเดี่ยวผสมกันเพื่อให้เกิดเป็นลาย หลักชิ้นใหม่อีกลายหนึ่ง การผสมผสาน นี้ นับเป็นภูมิปัญญาของช่างฝีมือแต่ โบราณที่ต้องการสร้างความ หลากหลาย	เป็นลายขนาดเล็กกว่าลายหลักและใช้ สำหรับจกประกอบลายหลัก ลาย ประกอบจะถูกจัดตำแหน่งให้อยู่ทั้งสอง ข้างของลายหลักข้างละเท่า ๆ กัน

หมายเหตุ. ตารางโดยผู้วิจัย

ในด้านลักษณะสถาปัตยกรรม บริเวณตลาดทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ จังหวัดราชบุรี ถือเป็นอีกชุมชนที่มี
 ความสำคัญทางด้านการค้าและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวราชบุรีมาตั้งแต่ครั้งอดีต ร้านค้า (Shophouse) มีความโดดเด่นของ
 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียลสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 7 ผสมผสานกัน ได้รับอิทธิพลสถาปัตยกรรมตะวันตก
 แบบนีโอคลาสสิก ประดับลวดลายปูนปั้น ประกอบลวดลายบัวตกแต่งแนวคานและรอบหน้าต่าง เป็นอาคารที่มีรูปแบบเก่าแก่
 และแบบเดียวกันกับตึกแถวบริเวณตลาดนางเลิ้ง

ตาราง 2

ลักษณะสำคัญของสถาปัตยกรรมบริเวณตลาดเก่าจังหวัดราชบุรี

ประเภท	ลักษณะสถาปัตยกรรม
กายภาพ	โครงสร้างและรูปทรงอาคารมีลักษณะเป็นอาคารแถวยาว บางส่วนหลังคามีตาดฟ้าคอนกรีต ชั้นล่างและชั้นบนมีการทำกันสาด ค.ส.ล ยื่นออกมา โดยมีท้าวแขนปูนรับเป็นช่วง ๆ กันสาดชั้นบนยื่นออกมา มีท้าวแขน ค.ส.ล รองรับ มีการปั้นคิ้วบัวตกแต่งแนวกันสาดตลอดแนว ส่วนท้าวแขนด้านบนทำระเบียงกันตกปูนปั้นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ทำคิ้วบัวแบ่งเป็นช่องๆ ตามแนวของแต่ละห้อง รอยเจาะร่องต้นตามแนวขวางปรากฏตรงชั้นล่าง ช่วงปลายและช่วงกลางของแถว
ลวดลายและส่วนประดับ	ส่วนประดับตกแต่งจากรูปทรงภายนอกของตัวตึก เห็นลวดลายปูนปั้นสำหรับตกแต่ง ในชั้นที่สองผนังด้านหน้ามีการเจาะหน้าต่างช่วงเสาละ 2 คู่ เป็นหน้าต่างรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าบานไม้ลูกฟัก ผนังหน้าต่างทำช่องแสงและระบายอากาศเป็นเกล็ดไม้ตามแนวนอน ผนังมีรอยเจาะร่องต้นตามแนวขวางเช่นเดียวกับเสาเหลี่ยมที่ประดับอาคาร ประตูชั้นล่างเป็นบานเพี้ยมอยู่ภายในกรอบวงโค้งเล็กน้อย ประตูเป็นแบบบานลูกฟักกระดานดุน
โทนสี	อาคารโดยรวมสีเหลืองครีม กรอบประตูหน้าต่างสีเขียว
วัสดุ	โครงสร้างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ตึกดังกล่าวบางส่วนได้เปลี่ยนแปลงสภาพไปบ้าง ตามสภาวะอาชีพที่ประกอบในปัจจุบัน และตามอายุขัยของอาคาร

หมายเหตุ. ตารางโดยผู้วิจัย

ในขั้นตอนต่อไป จะแสดงถึงกระบวนการออกแบบตกแต่งภายในเพื่อผสมผสานศิลปะผ้าพื้นถิ่นและสถาปัตยกรรมอนุรักษ์ให้เข้ากับพื้นที่สาธารณะภายในจังหวัดราชบุรีซึ่งมีขั้นตอนสำคัญหลายขั้นตอน รวมถึงการวิจัยลวดลายท้องถิ่น ลวดลายการซ้ำของแม่ลายที่เป็นระเบียบ และรายละเอียดทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 research local fabrics, art, and architecture เกี่ยวข้องกับการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความสำคัญ และความเกี่ยวข้องทางวัฒนธรรมของลวดลาย รูปแบบ การซ้ำของแม่ลาย รูปแบบผ้า และรายละเอียดทางสถาปัตยกรรมที่แตกต่างกันซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ กระบวนการนี้ช่วยให้ทราบขั้นตอนการออกแบบ โดยให้แรงบันดาลใจและแนวคิดในการผสมผสานองค์ประกอบเหล่านี้เข้ากับการออกแบบตกแต่งภายในพื้นที่สาธารณะ

ภาพ 1 - 6

ผู้วิจัยสำรวจสถานีนขนส่งผู้โดยสาร ท่าเรือเก่าหน้าตลาดโคยก็ และบริเวณตลาดทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

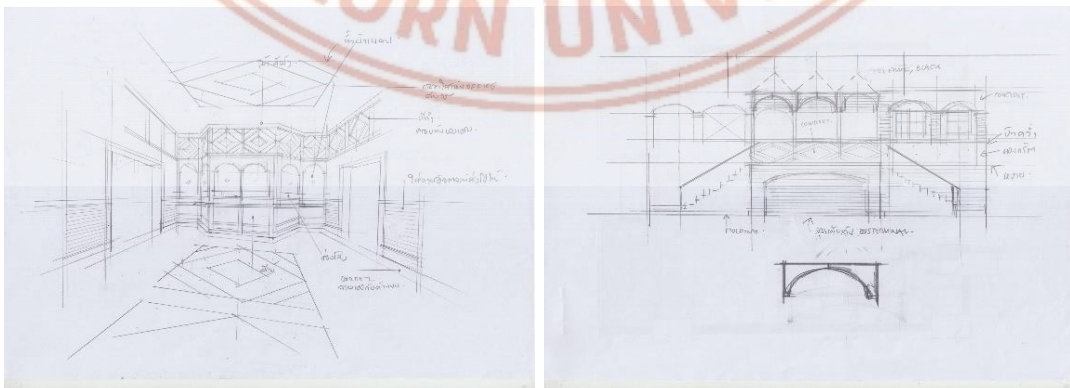

หมายเหตุ. ภาพโดยผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 2 (visual design language theory and principles) การนำศิลปะผ้าพื้นถิ่นและสถาปัตยกรรมอนุรักษ์ผสมผสานกับการออกแบบภายในพื้นที่สาธารณะ กระบวนการนี้เกี่ยวข้องกับการพิจารณาว่าองค์ประกอบเหล่านี้สามารถนำมาใช้เพื่อสร้างการออกแบบ (interior space) โดยศึกษาทฤษฎีและหลักภาษาการออกแบบทางศิลปะและการออกแบบ (visual design language theory and principles) ที่ชัดเจนและดึงดูดสายตา ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ อาทิ ลวดลายสามารถใช้เป็นส่วนประกอบเน้นการตกแต่งบนผนัง พื้น หรือ วัสดุตกแต่งผนังได้อย่างไร ขณะที่การทำซ้ำของลวดลายหรือการเคลื่อนที่ของลวดลายที่เป็นระเบียบและลวดลายผ้า สามารถใช้เพื่อสร้างขอบระดับหรือการตกแต่งเพดานอย่างไร รายละเอียดทางสถาปัตยกรรม เช่น เสาหรือซุ้มประตูสามารถรวมเข้ากับการออกแบบเพื่อสร้างความรู้สึกสง่างาม โอโถง ให้ความรู้สึกสบายตา ทั้งยังต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับโครงสร้างโดยรวมของอาคาร

ภาพ 7 และ 8

ภาพร่างแนวคิดกระบวนการการพิจารณาองค์ประกอบมาใช้เพื่อสร้างการออกแบบ (interior space)

หมายเหตุ. ภาพโดยผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 3 (create a sense of place) ขั้นตอนนี้เกี่ยวข้องกับกรออกแบบพื้นที่ ที่ต้องการให้แสดงถึงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และประเพณีของพื้นที่ในลักษณะที่เข้าถึงได้และดึงดูดใจนักท่องเที่ยว การสร้างความรู้สึกของสถานที่ โดยที่ผู้วิจัยสามารถนำแนวคิดนี้ช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยมอบประสบการณ์ที่แท้จริง และประสบการณ์ที่น่าจดจำแก่ผู้เข้าใช้พื้นที่สาธารณะ

ภาพ 9 – 11

ภาพร่างแนวคิดการสร้างความรู้สึกของสถานที่

หมายเหตุ. ภาพโดยผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 4 (evaluate and refine the design) กระบวนการสุดท้าย คือ กระบวนการออกแบบภายในที่เกี่ยวข้องกับการประเมินและปรับแต่งการออกแบบเพื่อให้แน่ใจว่าตรงกับความต้องการและความคาดหวังของผู้มาเยือนราชบุรี ซึ่งเกี่ยวข้องกับการรวบรวมข้อเสนอแนะ วิเคราะห์รูปแบบการเข้าชมของผู้เข้าชม และทำการปรับเปลี่ยนการออกแบบตามความจำเป็นเหมาะสม เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพส่งเสริมการรับรู้อัตลักษณ์ของเมืองแก่การท่องเที่ยว

กระบวนการขั้นตอนเหล่านี้ ส่งผลให้ผู้วิจัยสามารถสร้างสรรค์พื้นที่สาธารณะภายใน ที่เป็นการผสมผสานการศึกษา ทบทวนวรรณกรรม วิจัยที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการออกแบบ และการประเมินเพื่อตรวจสอบกระบวนการออกแบบภายใน ที่ผสมผสานศิลปะพื้นถิ่นและสถาปัตยกรรมอนุรักษ์ให้เข้ากับพื้นที่สาธารณะภายใน โดยใช้ทฤษฎีและหลักภาษาการออกแบบทางทัศนศิลป์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวราชบุรี

สรุปและอภิปรายผล

ผลการออกแบบสร้างสรรค์ของผู้วิจัย แบ่งออกเป็น 2 ผลลัพธ์ ได้แก่ ผลการออกแบบภายใน (สถานีรถไฟจังหวัดราชบุรี สถานีขนส่งผู้โดยสารจังหวัดราชบุรี และศาลาท่าเรือเก่าหน้าตลาดโคยก็) และการจัดนิทรรศการที่จะนำผลจากการใช้ชุดเครื่องมือในการวิจัยแสดงร่วมด้วย ดังนี้

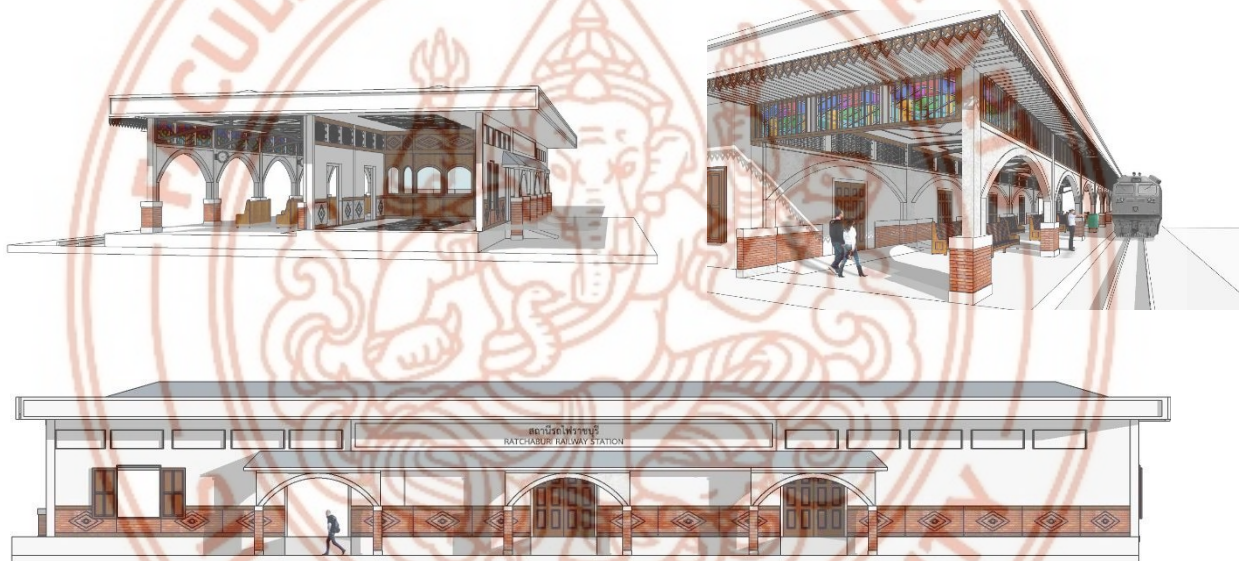
ผลงานสร้างสรรค์ที่ 1 : สถานีรถไฟ จังหวัดราชบุรี

แนวคิดเบื้องต้นในการออกแบบ

1. เพื่อตกแต่งพื้นที่ภายใน ต่อการส่งเสริมสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ บริเวณโดยรอบสถานที่
2. เพื่อให้เกิดประสบการณ์ในการใช้พื้นที่สาธารณะ สถานีรถไฟ ดึงดูดความสนใจให้อยากกลับมาใช้บริการ
3. เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย รู้สึกถึงคุณภาพ มาตรฐาน ของพื้นที่สาธารณะที่มีลักษณะเฉพาะ
4. เพื่อให้เกิดคุณค่าและมีความหมายต่อพื้นที่ เกิดจินตภาพของเมืองราชบุรี เช่น ศิลปะ วัฒนธรรม การเข้าถึงทางสายตา เกิดจุดหมายตา
5. เพื่อให้รู้สึกถึงอัตลักษณ์ของสีและวัสดุ หรือรูปลักษณะที่โดดเด่นทำ ให้รู้สึกถึงบรรยากาศความเป็นพื้นที่เฉพาะกลุ่มผู้ใช้ เกิดจินตภาพ ผลงานสามารถสร้างความพึงพอใจ ทักษะคติความรู้สึกเชิงบวก

ภาพ 12 -14

จำลองทัศนียภาพบริเวณชานชาลา บริเวณพื้นที่จำหน่ายตั๋ว และบริเวณหน้าสถานีรถไฟ

หมายเหตุ. ภาพโดยผู้วิจัย

ผลลัพธ์จากการวิจัยพบว่า

1. การศึกษากระบวนการออกแบบภายในโดยใช้ทฤษฎีและหลักการของภาษาการออกแบบทางทัศนศิลป์เพื่อผสมผสานศิลปะจากผ้าพื้นถิ่น เช่น ลวดลาย การเคลื่อนไหวลวดลายไหวที่เป็นระเบียบ และสถาปัตยกรรมอนุรักษ (สไตล์โคโลเนียล) เช่น รายละเอียดทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่สาธารณะภายใน สามารถใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในราชบุรีด้วยการออกแบบที่ดึงดูดสายตา ซึ่งเน้นมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่
2. แมลลายผ้า frieze patterns สามารถนำมาประยุกต์ใช้อย่างมีกลยุทธ์ในพื้นที่สาธารณะ ให้เป็นจุดเชื่อมต่อ (node) ซึ่งสอดคล้องกับหลักและทฤษฎีการออกแบบตกแต่งภายใน ลวดลายเหล่านี้ใช้เพื่อสร้างความรู้สึกถึงความต่อเนื่อง

ผลงานสร้างสรรค์ที่ 2 : สถานีขนส่ง จังหวัดราชบุรี

ผู้วิจัยมีการใช้ประโยชน์จากสถานที่ด้วยการตกแต่งพื้นที่ภายในสาธารณะบริเวณสถานีผ่านวิธีการนำเสนอแนวคิดจากโครงการวิจัยย่อย คือ แนวทางส่งเสริมให้เกิดการรับรู้อัตลักษณ์เมืองราชบุรี ต่อกลุ่มบุคคลผู้ใช้พื้นที่และกลุ่มประชาชนผู้อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง ถือเป็นส่วนหนึ่งในการยกระดับพื้นที่ที่เกี่ยวข้องในด้านสุนทรียะ เสริมสร้างการรับรู้ทางทัศนภาพ คุณค่าทางศิลปกรรม วัฒนธรรม อันเป็นกลไกต่อการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว และสร้างประสบการณ์การเดินทางให้กับนักท่องเที่ยว ทั้งยังนำเสนอแนวคิดบนพื้นฐานการพัฒนาพื้นที่สาธารณะให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม สังคม และบริบทของเมืองราชบุรี และที่สำคัญคือการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ จะเป็นกลไกหนึ่งในการส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมในการร่วมกันดูแลรักษาพื้นที่ เพื่อความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป การปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อันมีผลต่อการขับเคลื่อนความยั่งยืนทางวัฒนธรรม และรักษาไว้ซึ่งคุณค่าอัตลักษณ์ของเมืองราชบุรี

ภาพ 15 และ 16

จำลองทัศนียภาพบริเวณพื้นที่พักคอยและบริเวณพื้นที่ท่าเทียบ

หมายเหตุ. ภาพโดยผู้วิจัย

ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยพบว่า

1. การผสมผสาน ศิลปะผ้าพื้นถิ่นและสถาปัตยกรรมอนุรักษ์ (สไตล์โคโลเนียล) โดยนำทฤษฎีและหลักการของภาษาการออกแบบทางทัศนศิลป์ (Visual Design Language Theory and Principles) อาทิ ลวดลาย สามารถใช้เป็นส่วนเน้นการตกแต่งบนผนัง พื้น หรือ วัสดุตกแต่งผนังได้อย่างไร ขณะที่การซ้ำของลวดลาย หรือ การเคลื่อนที่ของลวดลาย ที่เป็นระเบียบ สามารถใช้เป็นกลยุทธ์สร้างจุดหมายตา
2. การตกแต่งวัสดุและเทคนิคการก่อสร้างในการบูรณาการที่เน้นถึงสาระสำคัญ และงานฝีมือในการออกแบบ สามารถสร้างความเชื่อมโยงกับบริบททางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ด้วยการนำลวดลายเหล่านี้ในการก่อสร้าง สะท้อนถึงทฤษฎีด้านวัสดุและการออกแบบโดยใช้งานฝีมือ

ผลงานสร้างสรรค์ที่ 3 : ท่าเรือเก่าหน้าตลาดโคยกี

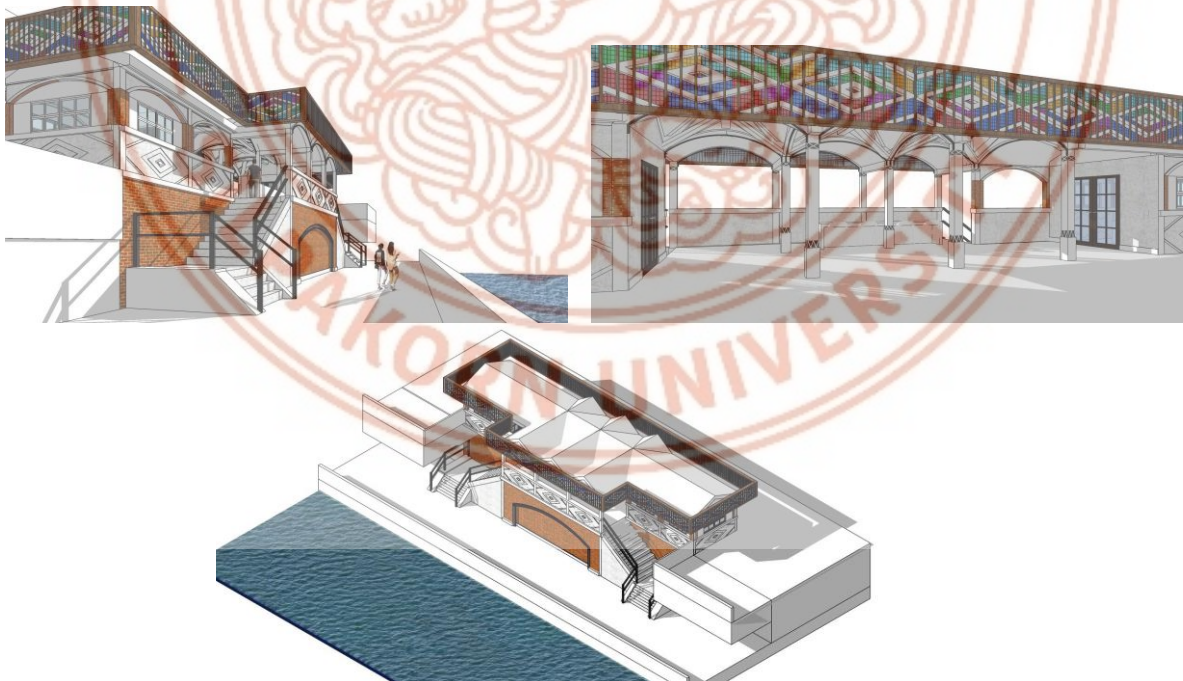
การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ ท่าเรือเก่าหน้าตลาดโคยกี การพัฒนาท่าเรือเก่าให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เป็นแหล่งรวบรวมข่าวสาร ความรู้ ทั้งยังสามารถเป็นพื้นที่สนทนาการให้ประชาชนในพื้นที่หรือบริเวณใกล้เคียงสามารถใช้งานได้ด้วยตนเองตาอธยาศัย แนวคิดที่สามารถเชื่อมโยงให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี อีกทั้งส่งเสริมความแข็งแกร่งและมั่นคงทางสังคม ผ่านความร่วมมือกับตัวแทนหรือผู้นำชุมชน ต่อการพัฒนาสถานที่ให้เกิดประโยชน์ด้วยการดำเนินกิจกรรมให้เกิดขึ้นในพื้นที่ ผู้วิจัยได้เล็งเห็นศักยภาพของท่าเรือเก่า จึงออกแบบสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดการพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่สามารถเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาจังหวัดราชบุรี โดยให้ 1) เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนและให้ข้อมูลข่าวสารทั่วไป การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ หรือเป็นแหล่งข้อมูลที่ต้องการสื่อไปถึงชุมชน 2) เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็น 3) เป็นสถานที่ประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว และ 4) เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ รองรับการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้คนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง

โดยผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางความเป็นไปได้ในการให้บริการ ดังนี้

- มีบริการอินเทอร์เน็ตไร้สายโดยไม่เก็บค่าบริการ
- บริการข้อมูลการท่องเที่ยว
- มีกิจกรรมการเรียนรู้ พื้นที่อบรม
- เป็นลานกิจกรรมชุมชน (ใช้พื้นที่ด้านข้าง)

ภาพ 17 และ 19

จำลองทัศนียภาพเมื่ออยู่บริเวณท่าเรือเก่า ภายในของศาลาบนท่าเรือเก่า และทัศนียภาพมุมกว้าง

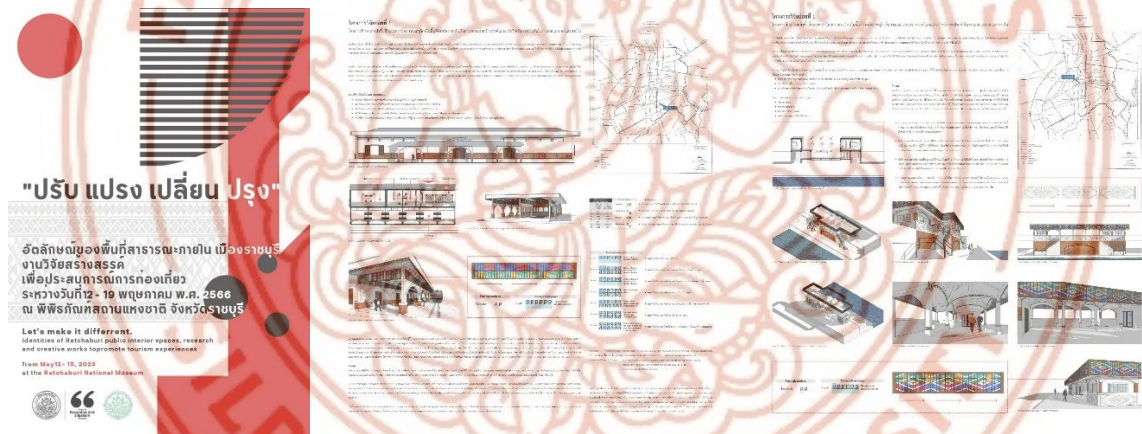

หมายเหตุ. ภาพโดยผู้วิจัย

เพื่อให้โครงการวิจัยฯ มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้จัดนิทรรศการแสดงผลงาน “ปรับ แปรง เปลี่ยน ปรุง” อัตลักษณ์ของพื้นที่สาธารณะภายในเมืองราชบุรี งานวิจัยและงานสร้างสรรค์เพื่อประสบการณ์การท่องเที่ยว ระหว่างวันพฤหัสบดีที่ 29 มีนาคม ถึง วันอาทิตย์ที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2566 ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้นำเสนอชุดโครงการ “การศึกษาลายผ้าพื้นถิ่นและสถาปัตยกรรมอนุรักษ์ เพื่อการจัดการความรู้สำหรับชุมชนผ่านการออกแบบสร้างสรรค์แผ่นแก้วเพื่อการประดับในงานออกแบบตกแต่งภายใน” และได้มีการจัดนิทรรศการอีกครั้งเป็นครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 12 – 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 ในนิทรรศการ มีการจัดแสดงแผ่นประชาสัมพันธ์ นำเสนอกระบวนการ ผลลัพธ์ต่าง ๆ ที่ได้จากโครงการวิจัยฯ พร้อมทั้งผลงานที่เสร็จสิ้นแล้วบางส่วน ให้แก่ผู้ที่มาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ราชบุรี ซึ่งผลงานการสร้างสรรค์ดังกล่าว เป็นการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการขับเคลื่อนองค์ความรู้สู่ธุรกิจการท่องเที่ยว พร้อมทั้งเป็นการปรับภูมิทัศน์ให้พร้อมรับกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาจังหวัดในด้านการท่องเที่ยวและด้านการคมนาคม ในขณะที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ของพื้นที่มรดกทางศิลปวัฒนธรรมผ่านผลงานศิลปะนั้น ๆ รวมถึงสร้างแรงบันดาลใจต่อเยาวชนให้มีความเข้าใจและภาคภูมิใจต่อวัฒนธรรมที่มีในจังหวัดของตนและประเทศไทย โดยใช้ผลงานทางศิลปะและการออกแบบเป็นสื่อกลาง เพื่อเชื่อมโยงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกัน

ภาพ 20 - 22

แผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ (ซ้าย) และแผ่นป้ายจัดแสดงโครงการวิจัยฯ

หมายเหตุ. ภาพโดยผู้วิจัย

ภาพ 23 - 25

การจัดแสดงและประชาชนที่เข้าชมนิทรรศการ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จังหวัดราชบุรี

หมายเหตุ. ภาพโดยผู้วิจัย

การวิจัยนี้เน้นถึงความสำคัญของการทำความเข้าใจบริบทของท้องถิ่นเมื่อออกแบบพื้นที่สาธารณะภายใน การศึกษาแสดงให้เห็นว่าด้วยการผสมผสานองค์ประกอบทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ศิลปะบนผืนผ้าและสถาปัตยกรรมยุคอาณานิคม นักออกแบบสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นเอกลักษณ์และแท้จริงซึ่งสะท้อนถึงวัฒนธรรมและมรดกท้องถิ่น ผลที่เกิดขึ้นจากองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยพบว่าประเด็นที่นำไปขยายผลสร้างการเปลี่ยนแปลง หรือเกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม ดังนี้

1) ผลการวิจัยพบว่า การผสมผสานศิลปะผ้าพื้นถิ่น เช่น ลวดลาย การเคลื่อนไหวที่เป็นระเบียบ ลายผ้า และสถาปัตยกรรมอนุรักษ์ (สไตล์โคโลเนียล) โดยใช้ทฤษฎีและหลักการศิลปะและการออกแบบ เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าการใช้องค์ประกอบเหล่านี้สร้างความรู้สึกของสถานที่และเอกลักษณ์ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวและเพิ่มพูนประสบการณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

2) คำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยการศึกษาที่ต้องการศึกษาประสิทธิผลของการผสมผสานองค์ประกอบทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ากับการออกแบบตกแต่งภายในเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี การศึกษาแสดงให้เห็นว่านักออกแบบควรคำนึงถึงบริบทของท้องถิ่น ร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และส่งเสริมแนวทางปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเมื่อผสมผสานองค์ประกอบทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ากับการออกแบบภายใน

3) ผลลัพธ์ของการวิจัยนี้มีความสำคัญต่อทั้งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการออกแบบตกแต่งภายใน การค้นพบนี้สามารถช่วยแจ้งโครงการออกแบบตกแต่งภายในในอนาคตในราชบุรีและพื้นที่อื่น ๆ ที่มีมรดกทางวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน นักออกแบบสามารถใช้สิ่งที่ค้นพบนี้เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่แท้จริงและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งสะท้อนถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

4. การศึกษาพบว่ายังมีความหมายต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยว ผู้กำหนดนโยบาย และชุมชนท้องถิ่น การทำงานร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเหล่านี้มีความสำคัญต่อการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและสนับสนุนมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ การค้นพบของงานวิจัยนี้สามารถช่วยผู้มีส่วนได้เสียด้านการท่องเที่ยวและผู้กำหนดนโยบายในการพัฒนากลยุทธ์ที่ใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรมของราชบุรีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาค

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการผสมผสานศิลปะผ้าพื้นถิ่นและสถาปัตยกรรมอนุรักษ์ (สไตล์โคโลเนียล) โดยใช้ทฤษฎีและหลักการศิลปะและการออกแบบเป็นวิธีที่ดีในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี การศึกษานี้มีนัยสำคัญสำหรับการออกแบบตกแต่งภายใน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยว ผู้กำหนดนโยบาย และชุมชนท้องถิ่น การวิจัยในอนาคตสามารถต่อยอดการค้นพบเหล่านี้เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประสบการณ์การท่องเที่ยวและสนับสนุนมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น สรุปได้ว่า การผสมผสานศิลปะผ้าพื้นถิ่นและสถาปัตยกรรมอนุรักษ์ (สไตล์โคโลเนียล) เข้ากับพื้นที่สาธารณะภายในเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรีอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อมูลการวิจัยบ่งชี้ว่าผู้เยี่ยมชมพื้นที่สนใจที่จะสัมผัสกับวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และการผสมผสานองค์ประกอบของวัฒนธรรมนั้นเข้ากับการออกแบบตกแต่งภายในสามารถเพิ่มประสบการณ์โดยรวมต่อผู้ใช้งานในพื้นที่ได้ ทั้งนี้ การผสมผสานศิลปะผ้าพื้นถิ่นและสถาปัตยกรรมอนุรักษ์ (สไตล์โคโลเนียล) เข้ากับการออกแบบตกแต่งภายในเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะให้การวิจัยและการปฏิบัติในอนาคตมุ่งเน้นไปที่การสำรวจวิธีการใหม่ และนวัตกรรมในการรวมองค์ประกอบทางวัฒนธรรมเหล่านี้เข้ากับการออกแบบตกแต่งภายใน เช่นเดียวกับการสำรวจผู้ใช้งานในพื้นที่เพื่อวัดระดับความสนใจและความ

พึงพอใจของพวกเขากับการรวมองค์ประกอบทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในพื้นที่สาธารณะภายใน นอกจากนี้สิ่งสำคัญคือต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์และความยั่งยืนขององค์ประกอบทางวัฒนธรรมเหล่านี้ในบริบทของแนวทางการออกแบบตกแต่งภายในสมัยใหม่

ข้อเสนอแนะ

1. การวิจัยเพิ่มเติมสามารถตรวจสอบผลกระทบขององค์ประกอบการออกแบบอื่น ๆ ต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรีและภูมิภาคอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน ตัวอย่างเช่น การศึกษาสามารถขยายให้ครอบคลุมองค์ประกอบทางวัฒนธรรมอื่น ๆ เช่น อาหารท้องถิ่นหรืองานฝีมือแบบดั้งเดิม และศึกษาว่าองค์ประกอบเหล่านี้สามารถรวมเข้ากับการออกแบบตกแต่งภายในเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างไร
2. สามารถขยายขอบเขตของการวิจัยด้วยการศึกษาลวดลายและเส้นสายในธรรมชาติที่สามารถสื่อถึงอัตลักษณ์ของพื้นที่มาใช้ในการออกแบบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม. (2560). *เมืองเก่า ราชบุรี*.

<https://culturalenvi.onep.go.th/site/detail/3633>

บุญชัย ทองเจริญบัวงาม. (ม.ป.ป.). *ภูมิปัญญาผ้าจากไทยวน “มรดกแม่” แห่งบ้านคูบัว คุณป้าทองอยู่ กำลังหาญ*. กองศิลปกรรมสำนักพระราชวัง.

สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดราชบุรี. (2560). *สถิติการท่องเที่ยวเดือน ก.ค.-ธ.ค. 2560*.

https://province.mots.go.th/ewtadmin/ewt/ratchaburi/graph_views.php?graph_id=24

Bhise, A. (2018). Aesthetics in Architecture. *International Journal of Engineering Research*, 7, 325-328.